

CZĘŚĆ I. TEORETYCZNE ASPEKTY NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I TERAPII ZAJĘCIOWEJ	17
1. Niepełnosprawność intelektualna – definicje, przyczyny, klasyfikacje	
– Paweł Żychowicz, Edyta Janus	19
1.1. Wprowadzenie	19
1.2. Ustalenia terminologiczne	20
1.3. Wybrane definicje	22
1.4. Przyczyny niepełnosprawności intelektualnej	25
1.5. Wybrane sposoby klasyfikowania	26
1.6. Podsumowanie	30
Polecenia i pytania sprawdzające	31
Piśmiennictwo	32
2. Charakterystyka wybranych zaburzeń rozwojowych związanych z niepełnosprawnością intelektualną	
– Aneta Bac	35
2.1. Wprowadzenie	35
2.2. Zespół Downa (<i>Down syndrome</i> – DS)	36
2.3. Spektrum autyzmu (<i>autism spectrum disorder</i> – ASD)	37
2.4. Mózgowe porażenie dziecięce (MPD; <i>cerebral palsy</i> – CP)	39
2.5. Mukopolisacharydoza (<i>mucopolysaccharidosis</i> – MPS)	41
2.6. Embriopatia poróżyczkowa (<i>congenital rubella syndrome</i> – CRS)	42
2.7. Alkoholowy zespół płodowy (<i>fetal alcohol syndrome</i> – FAS)	43
2.8. Podsumowanie	45
Polecenia i pytania sprawdzające	45
Piśmiennictwo	46
3. Charakterystyka wybranych zaburzeń psychicznych współwystępujących z niepełnosprawnością intelektualną	
– Edyta Janus	47
3.1. Wprowadzenie	47
3.2. Charakterystyka zaburzeń psychicznych	47
3.3. Problemy diagnozy i występowanie zaburzeń psychicznych u osób z niepełnosprawnością intelektualną	48
3.4. Wybrane zaburzenia psychiczne	49
3.4.1. Depresja	50
3.4.2. Zaburzenia lękowe	53
3.4.3. Schizofrenia	55
3.4.4. Zaburzenia osobowości	58

3.5. Podsumowanie	60
Polecenia i pytania sprawdzające	60
Piśmiennictwo	61
4. Rozumienie terapii zajęciowej i umiejętności terapeuty zajęciowego pracującego z osobami z niepełnosprawnością intelektualną	
– <i>Edyta Janus</i>	63
4.1. Wprowadzenie	63
4.2. Rozumienie terapii zajęciowej	63
4.3. Podejście Skoncentrowane Na Osobie	66
4.4. Przegląd umiejętności terapeuty zajęciowego	67
4.4.1. Umiejętności podstawowe	69
4.4.2. Umiejętności ogólne	70
4.4.3. Umiejętności specjalistyczne	71
4.4.4. Kluczowe zadania	72
4.5. Podsumowanie	73
Polecenia i pytania sprawdzające	73
Piśmiennictwo	74
5. Wybrane narzędzia oceny w terapii zajęciowej osób z niepełnosprawnością intelektualną	
– <i>Aneta Bac</i>	75
5.1. Wprowadzenie	75
5.2. Wybrane podstawowe narzędzia oceny terapeutycznej	76
5.2.1. Obserwacja	76
5.2.2. Wywiad	77
5.2.3. Skala wzrokowo-analogowa (<i>Visual Analogue Scale – VAS</i>)	79
5.3. Wybrane narzędzia oceny poziomu wydolności funkcjonalnej	80
5.3.1. <i>ABILHAND Questionnaire</i>	80
5.3.2. <i>ABILHAND-Kids Questionnaire</i>	80
5.3.3. <i>Assisting Hand Assessment (AHA)</i>	81
5.3.4. <i>Assessment of Motor And Process Skills (AMPS)</i>	81
5.3.5. <i>School Version of the Assessment of Motor and Process Skills (School AMPS)</i>	83
5.3.6. <i>Manual Ability Measure (MAM-36)</i>	83
5.3.7. <i>Gross Motor Function Classification System Expanded and Revised (GMFCS – E & R)</i>	84
5.3.8. <i>Pediatric Evaluation of Disability Inventory-Computer Adaptive Test – Autism Spectrum Disorders (PEDI-CAT ASD)</i>	85
5.3.9. Kwestionariusz Diagnozy Funkcjonalnej (KDF)	86
5.3.10. <i>School Function Assessment (SFA)</i>	86
5.3.11. Skala Katza	88
5.3.12. <i>Waisman Activities of Daily Living Scale (W-ADL)</i>	89
5.4. Wybrane narzędzia oceny zdolności poznawczych i kognitywnych oraz zachowania	89
5.4.1. Krótka Skala Oceny Stanu Psychicznego (<i>Mini-Mental State Examination – MMSE</i>)	89
5.4.2. Montrealska Skala Oceny Funkcji Poznawczych (<i>Montreal Cognitive Assessment – MoCA</i>)	90
5.4.3. <i>Saint Louis University Mental Status Examination (SLUMS)</i>	91
5.4.4. <i>Kettle Test</i> (test czajnika)	92

5.4.5. <i>Behavior Assessment System For Children</i> – <i>Second Edition</i> (BASC-2)	93
5.5. Wybrane narzędzia oceny zdolności społecznych	93
5.5.1. <i>Evaluation of Social Interaction</i> (ESI)	93
5.5.2. Skala Przystosowania Społecznego Conkeya i Walsha	93
5.5.3. Inwentarz prac PPAC H.C. Gunzburga	94
5.5.4. <i>Vineland Adaptive Behavior Scale – Second Edition</i> (VABS, <i>Vineland-II</i>)	95
5.6. Wybrane narzędzia oceny dysfunkcji fizycznych	96
5.6.1. Oglądanie	96
5.6.2. Badanie dotykiem	96
5.6.3. Pomiary liniowe	96
5.6.4. Pomiary kątowe zakresów ruchu i zapisu według systemu SFTR	97
5.6.5. Testy funkcjonalne	98
5.6.6. Badanie siły mięśniowej	98
5.7. Podsumowanie	99
Polecenia i pytania sprawdzające	100
Piśmiennictwo	100

CZĘŚĆ II. OBSZARY FUNKCJONOWANIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ I MOŻLIWOŚCI, JAKIE DAJE TERAPIA ZAJĘCIOWA

103

6. Podstawowe i złożone czynności życia codziennego – <i>Aneta Bac</i>	105
6.1. Wprowadzenie	105
6.2. Charakterystyka czynności życia codziennego w aspekcie niepełnosprawności intelektualnej	106
6.3. Analiza aktywności i trening czynności życia codziennego	112
6.3.1. Analiza aktywności	112
6.3.2. Trening czynności życia codziennego – przykłady	114
6.4. Zapobieganie urazom i upadkom podczas wykonywania czynności życia codziennego	117
6.4.1. Sprzęt pomocniczy	118
6.4.2. Adaptacje środowiskowe	119
6.5. Podstawowe czynności życia codziennego	120
6.5.1. Kąpiel i branie prysznica	120
6.5.2. Ubieranie się	121
6.5.3. Jedzenie	121
6.5.4. Komunikacja funkcjonalna	122
6.5.5. Mobilność funkcjonalna	122
6.5.6. Zabiegi kosmetyczne i higiena jamy ustnej	123
6.5.7. Korzystanie z toalety	123
6.6. Złożone czynności życia codziennego	124
6.6.1. Dbanie o ubrania	124
6.6.2. Poruszanie się poza domem	124
6.6.3. Prowadzenie samochodu	124
6.6.4. Pisanie ręczne	125
6.6.5. Lekkie prace domowe	125
6.6.6. Zarządzanie finansami	126
6.6.7. Przygotowywanie jedzenia	126

6.6.8.	Zarządzanie lekami i dbanie o zdrowie	127
6.6.9.	Odpoczynek i sen	127
6.6.10.	Robienie zakupów	127
6.7.	Interwencja terapeutyczna w czynnościach życia codziennego	128
6.7.1.	Niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim	128
6.7.2.	Niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym i znacznym	129
6.7.3.	Niepełnosprawność intelektualna w stopniu głębokim	130
6.8.	Studium przypadku	131
6.9.	Podsumowanie	132
	Polecenia i pytania sprawdzające	132
	Piśmiennictwo	133
7.	Terapia zajęciowa osób z niepełnosprawnością intelektualną w środowisku szkolnym	
–	<i>Agnieszka Żychowicz</i>	135
7.1.	Wprowadzenie	135
7.2.	System edukacji specjalnej w Polsce	136
7.2.1.	Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	139
7.2.2.	Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym	141
7.2.3.	Uczestnik zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	144
7.3.	Terapia zajęciowa w szkole	146
7.3.1.	Środowisko szkolne	148
7.3.2.	Przebieg interwencji w praktyce szkolnej	152
7.3.3.	Sposoby uczenia umiejętności szkolnych w terapii zajęciowej	160
7.4.	Komunikacja w środowisku szkolnym	166
7.4.1.	Komunikacja wspomagająca i alternatywna	167
7.4.2.	Rola terapeuty zajęciowego w procesie komunikacji	171
7.5.	Podsumowanie	173
	Polecenia i pytania sprawdzające	173
	Piśmiennictwo	174
8.	Praca jako istotny obszar terapii zajęciowej osób z niepełnosprawnością intelektualną	
–	<i>Edyta Janus</i>	179
8.1.	Wprowadzenie	179
8.2.	Zatrudnienie osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce – dane statystyczne i wybrane podmioty	180
8.2.1.	Definicje niepełnosprawności	180
8.2.2.	Liczba osób z niepełnosprawnością	180
8.2.3.	Liczba osób z niepełnosprawnością aktywnych zawodowo	181
8.2.4.	Podmioty zatrudniające osoby z niepełnosprawnością	182
8.2.5.	Problemy osób z niepełnosprawnością na otwartym rynku pracy ..	185
8.2.6.	Podmioty zatrudniające osoby z niepełnosprawnością a terapeuci zajęciowi	186
8.3.	Terapia zajęciowa w rehabilitacji zawodowej	189
8.3.1.	Praca i rehabilitacja zawodowa dla osób z niepełnosprawnością ...	189
8.3.2.	Czynniki wpływające na efekty działań terapeuty zajęciowego ...	190
8.3.3.	Proces rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością	191
8.4.	Rehabilitacja zawodowa – zadania terapeuty zajęciowego	195

8.4.1. Praca indywidualna z osobą z niepełnosprawnością intelektualną	195
8.4.2. Praca z rodziną	197
8.4.3. Współdziałanie ze społecznością lokalną	198
8.5. Podsumowanie	200
Polecenia i pytania sprawdzające	200
Piśmiennictwo	201

9. Czas wolny i zabawa osób z niepełnosprawnością intelektualną

– Paweł Żychowicz	203
9.1. Wprowadzenie	203
9.2. Czas wolny	204
9.3. Czas wolny osób z niepełnosprawnością intelektualną	205
9.4. Rola terapeuty zajęciowego i sposoby włączania osób z niepełnosprawnością intelektualną w różne formy spędzania czasu wolnego	211
9.5. Zabawa	214
9.6. Podsumowanie	217
Polecenia i pytania sprawdzające	217
Piśmiennictwo	217

10. Uczestnictwo społeczne

– Agnieszka Smrokowska-Reichmann	221
10.1. Wprowadzenie	221
10.2. Podstawy teoretyczne uczestnictwa społecznego osób z niepełnosprawnością intelektualną	222
10.2.1. Normalizacja	223
10.2.2. Inkluzja i integracja	226
10.2.3. Empowerment	228
10.3. Przykłady modeli i projektów w zakresie uczestnictwa społecznego osób z niepełnosprawnością intelektualną	230
10.3.1. SIVUS	230
10.3.2. <i>People First</i>	233
10.3.3. Praca autobiograficzna	236
10.3.4. Język łatwy	243
10.4. Podsumowanie	245
Polecenia i pytania sprawdzające	246
Piśmiennictwo	246

CZĘŚĆ III. WYBRANE PROBLEMY ZAJĘCIOWE OSÓB

Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ

11. Terapia zajęciowa osób z zespołem Downa w okresie wczesnego dzieciństwa

– Paweł Żychowicz, Agnieszka Żychowicz	251
11.1. Wprowadzenie	251
11.2. Wspomaganie rozwoju fizycznego i nabywania umiejętności przez dzieci z zespołem Downa	252
11.2.1. Kamienie milowe w rozwoju dużej i małej motoryki dziecka z zespołem Downa	252
11.2.2. Wsparcie rodziny dziecka z zespołem Downa w procesie terapii zajęciowej	258
11.2.3. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z zespołem Downa	261

11.3. Podsumowanie	264
Polecenia i pytania sprawdzające	265
Piśmiennictwo	265
12. Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną z perspektywy terapii zajęciowej	
– Agnieszka Smrokowska-Reichmann, Edyta Janus	269
12.1. Wprowadzenie	269
12.2. Rozwój psychoseksualny osób z niepełnosprawnością intelektualną	269
12.3. Zakresy seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną a rola terapii zajęciowej	272
12.4. Przykład interaktywnych zajęć w ramach wychowania psychoseksualnego	275
12.5. Poczucie prywatności osób z niepełnosprawnością intelektualną	281
12.6. Ochrona przed wykorzystaniem seksualnym	284
12.7. Podsumowanie	286
Polecenia i pytania sprawdzające	286
Piśmiennictwo	287
13. Wybrane zagadnienia terapii zajęciowej osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim	
– Agnieszka Żychowicz, Paweł Żychowicz	289
13.1. Wprowadzenie	289
13.2. Niepełnosprawność intelektualna w stopniu głębokim ze sprzężeniami	290
13.2.1. Funkcje poznawcze	291
13.2.2. Funkcjonowanie społeczne i porozumiewanie się	292
13.3. Zwiększanie zakresu uczestnictwa poprzez terapię zajęciową	295
13.3.1. Diagnoza funkcjonalna	295
13.3.2. Planowanie terapii zajęciowej	298
13.3.3. Przebieg terapii zajęciowej	299
13.3.4. Wspieranie rodziny	303
13.3.5. Czas wolny	304
13.4. Podsumowanie	305
Polecenia i pytania sprawdzające	305
Piśmiennictwo	306
14. Środowiska polisensoryczne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną na przykładzie metody Snoezelen (MSE)	
– Agnieszka Smrokowska-Reichmann	309
14.1. Wprowadzenie	309
14.2. Geneza i istota metody Snoezelen	310
14.3. Osiem zasad prowadzenia sesji Snoezelen	313
14.4. Wyposażenie pomieszczenia Snoezelen (Sali Doświadczenia Świata)	318
14.5. Problemy w stosowaniu metody Snoezelen	322
14.6. Metoda Snoezelen współcześnie	324
14.7. Miejsce metody Snoezelen w terapii zajęciowej	326
14.8. Podsumowanie	327
Polecenia i pytania sprawdzające	328
Piśmiennictwo	328
Skorowidz	331